

การเมืองภาคประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหา พื้นที่ทับซ้อน : กรณีศึกษา ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

Civil Politics for the Resolution of Overlapping Area :
A Case Study of Bo Bua Market Community of
Muang District in Chachoengsao Province

กฤษ์ติญญาดา ผาสุก และ สุวิชา เป้าอารีย์

Kristinyada Phasuk and Suvicha Pouaree

การเมืองภาคประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อน : กรณีศึกษา ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

Civil Politics for the Resolution of Overlapping Area :
A Case Study of Bo Bua Market Community
of Muang District in Chachoengsao Province

กฤตติณญาดา ผาสุก¹ และ สุวิชา เป้าอารีย์²
Kristinyada Phasuk and Suvicha Pouaree

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาจุดเริ่มต้นของการเมืองภาคประชาชนและการเมืองภาคประชาชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยทำการศึกษาเริ่มต้นปี พ.ศ. 2554 ถึงปี พ.ศ. 2560 โดยใช้วิธีระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาผ่านเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ผู้นำชุมชน รวมไปถึงกลุ่มประชากรตัวอย่างในชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ของชุมชนตลาดบ่อบัวเป็นพื้นที่ในกรรมสิทธิ์ของรถไฟแห่งประเทศไทย โดยเป็นพื้นที่ที่ถูกเปิดให้เอกชนเข้ามาประมูลเพื่อจัดทำอาคารพาณิชย์และห้างสรรพสินค้า ซึ่งการรถไฟแห่งประเทศไทยไม่ได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ประชาชนสูญเสียสิทธิครอบครองใน

¹คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 468 ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา โทรฯ 085-0950414 email : kristinyada@gmail.com

²คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อาคารนวมินทรราชู ชั้น 16,17 เลขที่ 118 หมู่ 3 ถนนเสรีไทย แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240 โทรฯ 0-2727-3099 e mail : suvicha.p@nida.ac.th

ฐานะผู้เช่าอาศัยในที่อยู่ให้แก่นายทุน จึงก่อให้เกิด “การเมืองภาคประชาชน” ในชุมชนตลาดบ่อบัวผ่านการรวมตัวและเรียกร้องความเป็นธรรมในเรื่องที่อยู่อาศัยต่อหน่วยงานของรัฐและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยในช่วงแรกของการเรียกร้องมิได้ประสบความสำเร็จอย่างที่ตั้งเป้าหมายไว้ ส่งผลให้ความเชื่อมั่นภายในกลุ่มประชาชนลดลงและล้มเลิกความตั้งใจ อย่างไรก็ตามยังคงมีกลุ่มประชาชนบางกลุ่มยังคงรวมตัวเพื่อเคลื่อนไหวอยู่โดยเมื่อพิจารณาแล้วนั้น ลักษณะการเคลื่อนไหวภายในพื้นที่มีรูปแบบของการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งมีการรวมกลุ่มเพื่อต้านอำนาจต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ทั้งหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มนายทุน

คำสำคัญ : การเมืองภาคประชาชน; พื้นที่ทับซ้อน; การเคลื่อนไหวทางสังคม; ชุมชนตลาดบ่อบัว

Abstract

The objectives of this research article are to analyze the starting point of the civil politics and to investigate the civil politics of Bo Bua Market Community in Muang District of Chachoengsao Province between 2011 and 2017. This research employed qualitative method which its data were collected from municipal officials, community leaders as well as a sample group of people in that area. The results found that the area of Bo Bua Market Community was under the rights of possession of the State Railway of Thailand and was opened for auction to private company. Due to the ignorance of the SRT and relevant state agencies to give a hand to the community's residents and to tackle the problem conspicuously, the community's resident lost their possession rights in the area to the group of investors. The mentioned problem brought about "Civil Politics" in the Bo Bua Market Community in which people assembled to outcry for justice in their home sites from the state agency, and other relevant offices. In the first place, it was not successful as expected which undermined confidence among the group in

deprecation. Nonetheless, some people have kept movement going, which is characterized as “new social movement” to safeguard their interests and to put up bargaining power against the state as well as the investors.

Keywords : Civil Politics; Overlapping Area; Social Movement Bo Bua Market Community; Muang District; Chachoengsao Province

บทนำ

ประเทศไทยถือเป็นหนึ่งประเทศที่มีรูปแบบการปกครองตาม “ระบอบประชาธิปไตย” โดยหนึ่งในหลักการสำคัญของ “ระบอบประชาธิปไตย” คือการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐ โดยทั่วไปแล้วการมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ อันประกอบด้วย “การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยทางอ้อม” ผ่านการเลือกตั้ง เลือกผู้แทนในการทำหน้าที่ทางด้านการเมืองและอีกลักษณะหนึ่ง ได้แก่ “การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยทางตรง” ผ่านการเข้ามามีบทบาทด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดและติดตามนโยบายของภาครัฐ นอกจากนี้แล้วในบางรัฐที่เกิดความล้มเหลวในการบริหารภาครัฐ หรือเกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม ส่งผลให้ภาคประชาชนมักมีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้อง และถ่วงดุลอำนาจของรัฐด้วยตัวของประชาชนเอง (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2547)

ในประเทศไทยมีชุมชนจำนวนไม่น้อยที่ได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมอันเกิดขึ้นมาจากความล้มเหลวในการบริหารภาครัฐ หนึ่งในชุมชนเหล่านั้น ได้แก่ ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา นับว่าเป็นชุมชนหนึ่งที่มีชื่อเสียงมากจากสาเหตุของการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนจากความพยายามแก้ไขปัญหาการทับซ้อนของพื้นที่ ก่อให้เกิดเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมของชุมชน โดยแต่เดิมคนในชุมชนได้อยู่อาศัยติดกับสถานีรถไฟแปดริ้วและตั้งอยู่ในพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตของเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราและเป็นผู้เช่าที่อยู่อาศัยโดยตรงกับการรถไฟแห่งประเทศไทย ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจทรุดตัวลงก่อให้เกิดการขาดทุน รวมถึงภาระหนี้สินในการดำเนินงานของ

การรถไฟแห่งประเทศไทย เพื่อเป็นการลดภาระหนี้สินจึงได้เปิดประมูลให้เอกชนจัดทำอาคารพาณิชย์ และห้างสรรพสินค้าในพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2539 โดยสถานีรถไฟแปดริ้วถือเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่การรถไฟแห่งประเทศไทยเปิดให้ประมูลเช่าพื้นที่ ซึ่งห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาได้ประมูลถือครองพื้นที่ในเขตสถานีรถไฟแปดริ้วทั้งหมด เนื่องด้วยสิทธิในการถือครองพื้นที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาจึงได้ทำการขับไล่ชุมชนในพื้นที่เพื่อทำการก่อสร้างอาคารพาณิชย์ มีการฟ้องร้องชาวบ้านในเขตที่อยู่อาศัยชุมชนตลาดบ่อบัวในข้อหาบุกรุกพื้นที่ ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมต่อการรถไฟแห่งประเทศไทย แต่ไม่เกิดผลสำเร็จ จึงได้ดำเนินการเข้าเรียกร้องต่อสำนักราชเลขาธิการ (รล.) จึงเกิดเป็นการประชุมเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันระหว่าง การรถไฟแห่งประเทศไทย ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนา และชาวบ้านชุมชนตลาดบ่อบัว ส่งผลให้ปี พ.ศ. 2543 ได้มีการยกเลิกสัญญาเช่าของห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาในพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทย (ประชาไทย, 2558ก) ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาได้ขอความเป็นธรรมในสิทธิของการเช่าที่ดิน การรถไฟแห่งประเทศไทย จึงได้มีมติจากที่ประชุมคณะกรรมการ อนุญาตให้ได้สิทธิในการเช่าที่ดินคืน พร้อมให้ชำระเงินค้ำสัญญาเดิมให้ครบถ้วน รวมถึงให้ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาถอนฟ้องชาวบ้านในพื้นที่ในคดีบุกรุกพื้นที่ให้หมด กระทั่งปี พ.ศ. 2557 สัญญาเดิมได้หมดอายุลง ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาจึงได้ทำการขอต่อสัญญาเช่าที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทยบนพื้นที่เขตสถานีรถไฟแปดริ้ว พร้อมกับบรีดคดีบุกรุกที่ดินของชาวบ้านขึ้นมาอีกครั้ง รวมถึงใช้เครื่องจักรหนักเข้าปรับพื้นที่ ดังนั้นจึงเกิดการรวมตัวเพื่อเรียกร้องให้เกิดการแก้ไขปัญหาอีกครั้งจากกลุ่มชาวบ้าน ปัญหาความรุนแรงในการถือสิทธิในพื้นที่ของห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนา ได้ทวีขึ้นโดยไม่มีที่ท่าว่าจะมีการยอมความหรืออย่างใด ดังนั้นสภาวะการทับซ้อนของพื้นที่ที่ก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้ง ผันตัวเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือกลุ่มของตนเอง (ประชาไทย, 2558ข) ด้วยเหตุนี้จึงมีความน่าสนใจที่จะทำการศึกษาถึงจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการศึกษาการเมืองภาคประชาชนในพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสาเหตุของการเมืองภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อนของชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาลักษณะของการเมืองภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อนของชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

คำจำกัดความ

พื้นที่ทับซ้อน คือ พื้นที่อันมีสิทธิในการครอบครองที่มีมากกว่า 1 สิทธิขึ้นไป โดยพื้นที่ทับซ้อนเกิดจากการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ดังกล่าวอันเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความเป็นมา ความเชื่อ พื้นที่ในอำนาจการดูแลหรือครอบครอง เป็นต้น โดยในพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นพื้นที่ที่อยู่ในกรรมสิทธิ์ของการรถไฟแห่งประเทศไทย และอยู่ภายใต้เขตของเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา รวมถึงนายทุนผู้ชนะการประมูลสิทธิในการถือครองพื้นที่

แนวคิดทฤษฎี

แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองภาคประชาชน

พลเมือง หมายถึง ประชาชนภายในรัฐผู้ที่มีส่วนร่วม มีความกระตือรือร้น รวมไปถึงมีความสนใจในประเด็นของการเมือง รวมไปถึงการมีบทบาทและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น สมาชิกของรัฐที่มีส่วนร่วมกับชุมชนทางการเมือง โดยเงื่อนไขของความเป็นพลเมืองนั้นไม่ใช่เพียงแค่เป็นประชากรที่อยู่ภายในอาณาเขตของรัฐเท่านั้น แต่ประชากรเหล่านั้นจำต้องมีสิทธิ สิทธิประโยชน์ และหน้าที่ของพลเมืองอีกด้วย (สมพันธ์ เตชะอธิก, 2559) สิทธิพลเมือง หมายถึง สิทธิที่พลเมืองของรัฐใดรัฐหนึ่งสามารถกระทำได้ภายใต้บรรทัดฐาน กรอบ กฎหมายของรัฐ และกฎเกณฑ์ทางสังคม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการระบุถึง “สิทธิพลเมือง” ในหมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ เช่น สามารถกระทำการใดๆ ในรัฐ อาทิ แสดงความเห็น เลือกถิ่นอาศัย ประกอบอาชีพ ร้องทุกข์ ดำเนินขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม เข้าร่วมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ ภายใต้กฎหมาย

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ถือเป็นสิทธิของการเป็นพลเมืองภายในรัฐ โดยสามารถจำแนกลักษณะของพลเมืองตามการมีส่วนร่วมได้ดังนี้ กลุ่มไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง กลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมการเลือกตั้ง กลุ่มเข้าร่วมทางอ้อมนอกเหนือจากการเลือกตั้ง กลุ่มช่วยเหลือขณหาเสียง กลุ่มผู้เข้าร่วมเลือกตั้งเพื่อตำแหน่งทางการเมือง กลุ่มผู้มีตำแหน่งทางการเมือง (ณรงค์ สินสวัสดิ์, 2527)

การรวมกลุ่ม

กลุ่ม หมายถึง กลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์หรือมีการกระทำต่อกัน โดยมีทั้งรูปแบบที่ซับซ้อนและไม่ซับซ้อน เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีค่านิยมที่สอดคล้องกัน ดำเนินรูปแบบวิถีชีวิตไปในทิศทางเดียวกัน มีเป้าประสงค์ร่วมกัน มีการพัฒนาของกลุ่ม มีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน มีผู้นำของกลุ่ม และมีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ Karl W. Deutsch (1953 อ้างถึงใน สีดา สอนศรี, 2527) กลุ่มสามารถเกิดขึ้นได้จากการมีบางสิ่งร่วมกันของสมาชิก โดยเกิดจากความต้องการด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ด้านความปลอดภัย ด้านสถานะ ภาพลักษณ์ การเคารพนับถือ การมีส่วนร่วมทางสังคม ด้านอำนาจและด้านความก้าวหน้า (วิศิษฐ์ ไทยทอง, 2528) กลุ่มจึงเป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อเป้าประสงค์ของกลุ่ม จึงส่งผลให้เกิดเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งหมายถึง สมาชิกมีความตั้งใจอย่างชัดเจนในการเข้าร่วม รวมถึงความชัดเจนในความต้องการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการของกลุ่ม

กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผลักดัน

กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผลักดัน ตามความหมายของ Gabriel A. Almond และ G. Bingham Powell. Jr. คือกลุ่มที่ต้องการเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งส่งผลโดยตรงกับประชาชน โดยเรียกร้องจากรัฐ โดยอิทธิพลของกลุ่มถือเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อการโน้มน้าวใจในการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยมีประเภทดังต่อไปนี้ (Gabriel A. Almond และ G. Bingham Powell Jr., 1978 อ้างถึงใน วิสุทธิ์ โพธิแท่น, 2550)

1) กลุ่มฉับพลัน (Anomic Interest Group) กลุ่มที่เกิดจากความต้องการจากการผิดหวัง คับข้องใจ ไม่มีการเตรียมการล่วงหน้า

2) กลุ่มโครงสร้างหลวม (Non-associational Interest Group) มีความผูกพันในเชื้อชาติ ศาสนา ความชื่นชอบ เป็นต้น ซึ่งมีได้มีระบบของกลุ่มที่ชัดเจน

3) กลุ่มสถาบัน (Institution Interest Group) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือกลุ่มที่เรียกร้องต่อรัฐจากเหตุอันเกิดต่อกลุ่มของตนเองโดยตรง และกลุ่มที่เกิดภายใต้สถาบันนั้นๆ เช่น กลุ่มภายในระบบราชการ เป็นต้น

4) กลุ่มสมาคม (Associational Interest Group) เป็นกลุ่มที่มีรูปแบบที่ชัดเจนที่สุด กล่าวคือ มีวัตถุประสงค์เฉพาะอย่าง มีรูปแบบการดำเนินการ มีโครงสร้างที่ชัดเจน บุคลากรภายในกลุ่มได้รับเงินเดือนและสวัสดิการ เช่น UN เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบ

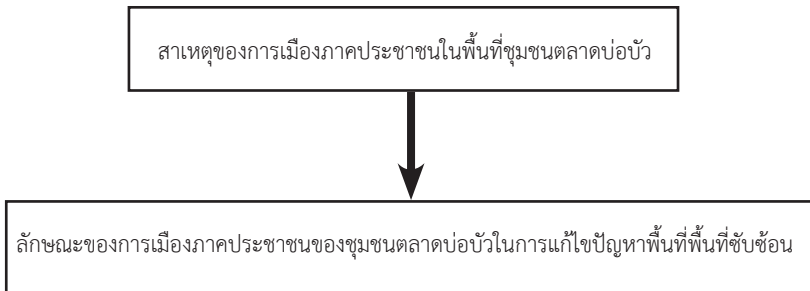
ผลกระทบ หมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังจากเหตุของการกระทำใดการกระทำหนึ่งโดยสามารถเป็นเชิงบวกหรือลบได้ (เสถียร เหลืองอร่าม, 2527) ผลกระทบสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งที่เป็นสิ่งของและไม่ใช้สิ่งของ เช่นผลจากนโยบาย เป็นต้น โดยประเภทของผลกระทบสามารถระบุได้ดังนี้ (อนันต์ เกตุวงศ์, 2532 : 26 อ้างถึงในภาคภูมิ บุรณบุญย์, 2544) ผลกระทบเชิงเนื้อหา อันได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม สังคมและผลกระทบตามความเป็นจริง อันได้แก่ ผลกระทบเชิงกายภาพจากกฎเกณฑ์ที่เปลี่ยนแปลง (ภาวะวิสัย) ผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดต่อปัจเจกชนจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม สังคม (อัตวิสัย)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม พบว่า การจัดตั้งกลุ่มเกิดจากการเล็งเห็นเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งต้องการให้เกิดผลต่อกลุ่มตนเองและสังคม (ฮัสสัน ตูมาลี และ จันทนา สุทธิจารี, 2555) โดยการรวมตัวของกลุ่มประชาชนนั้นมีปัจจัยจากโครงการของภาครัฐที่ส่งผลต่อกลุ่ม ก่อให้เกิดเป็นการรวมตัวขึ้น (วิเชียร บุราณรักษ์, 2548) ซึ่งโครงสร้างของกลุ่มมีความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมและบริบทของพื้นที่ เช่น สังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลต่อการรวมกลุ่มโดยตรง (ประภาส ปันตบแต่ง และ อนุสรณ์ อุณโณ, 2543) การรวมกลุ่มนั้นมีสาเหตุที่เกิดจากการต้านอำนาจ จากผู้มีอำนาจหรือรัฐ โดยมีการสร้างพันธมิตรให้เกิดการขยายฐานของกลุ่มให้เข้มแข็งขึ้น (วิเชียร บุราณรักษ์, 2548) โดยการรวมกลุ่มเพื่อการเคลื่อนไหวนั้นมาจากการตระหนักถึงสิทธิความเป็นพลเมืองของประชาชน (ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ, 2556) การเคลื่อนไหวนั้นมักเกิดจากการได้รับผลกระทบโดยตรง

จากผลของนโยบายของรัฐ (วันชัย วัฒนศิริ, 2546) และผลกระทบนั้นเกิดขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ของพื้นที่ จึงเกิดเป็นการเรียกร้องขึ้น (ปาริชาติ สังขทรัพย์, 2546) ถึงกระนั้นการเคลื่อนไหวทางสังคมมักมีอุปสรรค เช่น สมาชิกลดน้อยลง การเรียกร้องไม่สามารถต้านอำนาจได้และไม่สามารถรับมือกับศักยภาพของรัฐหรือกลุ่มอำนาจที่สูงกว่า (สุภีร์ สมอนา, 2557) จึงเห็นได้ว่า การรวมกลุ่มนั้นมักเกิดจากการได้รับผลกระทบทางด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดและกระทบต่อชีวิตประจำวันโดยตรงของประชาชนจึงเกิดเป็นการรวมกลุ่มขึ้น โดยกลุ่มมีเป้าหมายร่วมกันและเพื่อให้กลุ่มมีความเข้มแข็งจึงต้องร่วมมือกับพันธมิตรเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม โดยจุดเริ่มต้นนั้นมาจากการตระหนักถึงสิทธิความเป็นพลเมืองของตนที่อาศัยอยู่ภายในรัฐ

แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

วิธีการวิจัย

เพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลในครั้งนี้ จึงใช้วิธีระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาเรื่อง “การเมืองภาคประชาชนในการพัฒนาพื้นที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา: กรณีศึกษา ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา” มีดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร (Document Study) เป็นข้อมูลที่ได้จากแนวคิดทฤษฎี เอกสารหนังสืองานวิจัยบทความสื่อสารสนเทศ ตลอดจนเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาภาคสนาม (Field Study) เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาผ่านการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept Interview) ผ่านเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ผู้นำชุมชนและกลุ่มประชากรตัวอย่างในชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เป็นการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับกลุ่มประชากรตัวอย่างชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 13 คน เพื่อทราบถึงปัญหาการทับซ้อนของพื้นที่ รวมถึงเพื่อศึกษาการเมืองภาคประชาชนในพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผ่านการใช้แนวคำถาม (Interview Guidelines) เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์และใช้การบันทึกเสียงและการจดบันทึกในการรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการกับเจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา และผู้นำชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทราจำนวน 2 คน เพื่อทราบถึงปัญหาการทับซ้อนของพื้นที่และเพื่อศึกษาการเมืองภาคประชาชนในพื้นที่ รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาการทับซ้อนในพื้นที่ผ่านเค้าโครง (Outline) หรือหัวข้อสนทนาที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อให้ครบถ้วนต่อการรวบรวมข้อมูล

กลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมาย

1. ประชาชนผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทราที่มีการทำงานที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ไม่น้อยกว่า 5 ปี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชาชนผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว รวมถึงผู้ประกอบการอาชีพในพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 13 คน
2. ผู้นำชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 1 คน
3. เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทราที่มีการทำงานที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่องการเมืองภาคประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อน: กรณีศึกษา ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แบ่งประเด็นการศึกษาไว้ดังนี้ 1) สาเหตุของการเมืองภาคประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ่อบัว และ 2) การเมืองภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อน ซึ่งผลของการศึกษาทำให้ทราบสภาพพื้นที่ของชุมชนบ่อบัว เหตุที่แท้จริงของการเมืองภาคประชาชน การดำเนินการด้านการเมืองภาคประชาชน และผลจากการดำเนินการทางการเมืองภาคประชาชน ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้ดังนี้

1) สาเหตุของการเมืองภาคประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ่อบัว

เมื่อทำการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่พบกับปัญหาทับซ้อนในการบริหารจัดการพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว ระหว่างการรถไฟแห่งประเทศไทยและเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราในด้านการจัดการผลประโยชน์ของชาวบ้าน โดยได้กล่าวว่าเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราไม่มีบทบาทในการช่วยเหลือใดๆ ในพื้นที่ รวมถึงการรถไฟแห่งประเทศไทยและหน่วยงานอื่น ๆ ไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการดูแล อันเนื่องมาจากผู้มีอิทธิพลที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มนายทุนหรือห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนา ซึ่งสามารถควบคุมและกำหนดทิศทางการดำเนินงานในฉะเชิงเทราได้ โดยสอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผลักดัน ที่มีผลของกลุ่มต่อการผลักดันอิทธิพลให้เหนือต่อภาครัฐ เพื่อผลประโยชน์ และเอื้อแก่กลุ่มของตน ในอีกด้านหนึ่งเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรากล่าวถึงการที่ไม่สามารถให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่บ่อบัวได้ตามความต้องการอันเนื่องจากข้อบอขายอำนาจการทำงานของรัฐบาล ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมของชาวบ้านในพื้นที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอันเนื่องมาจากการถูกขับไล่จากพื้นที่ที่อยู่เดิม ดังนั้นปัจจุบันชาวบ้านจึงต้องเรียกร้องต่อหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อขอรับการช่วยเหลือ และขอผ่อนผันการย้ายออกต่อนายทุน ด้วยเหตุนี้สิ่งที่เพิ่มเข้ามาจึงเป็นภาระในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน รวมถึงสภาพเศรษฐกิจที่มีภาระค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากต้องย้ายที่อยู่อาศัยไปที่ใหม่ การเดินทางมาประกอบอาชีพที่ตลาดจึงมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น

2) การเมืองภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อน

การเคลื่อนไหวทางการเมืองในครั้งแรก ผลที่ได้รับไม่ตรงตามความต้องการของประชาชนจึงเกิดการลดลงของผู้เข้าร่วม โดยประชาชนมองว่าสิทธิ เสรีภาพ และความ

เท่าเทียมของตนถูกลดทอนลง และไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ ถึงกระนั้นยังคงมีกลุ่มของประชาชนยังคงดำเนินการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่อไป โดยเป็นกลุ่มของแกนนำภายในพื้นที่เป็นตัวแทนของการรวมกลุ่ม เรียกร้องต่อหน่วยงานของรัฐ เพื่อขอรับการช่วยเหลือและเยียวยาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ลักษณะการดำเนินการในครั้งแรกของการเมืองภาคประชาชนในพื้นที่ที่มีความเป็นประชาสังคม แต่เป็นลักษณะของการรวมตัวกันขึ้นเพื่อแสดงเจตจำนงที่ต้องการแสดงออกผ่านการใช้สิทธิความเป็นพลเมือง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์แก่ประชาชนภายในชุมชน โดยลักษณะของความเป็นประชาสังคมนั้นเป็นลักษณะของประชาสังคมในยุคก่อนสมัยใหม่ ที่มุ่งเน้นให้เกิดการต้านอำนาจรัฐที่จะนำมาซึ่งการขัดต่อผลประโยชน์ของชุมชนส่วนรวมในพื้นที่ชุมชนบ่อบัว ต่อมาเมื่อการรวมตัวในรูปแบบแรกไม่เกิดผลจึงก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่หรือ New Social Movement ซึ่งเป็นลักษณะของการเคลื่อนไหวทางสังคมจากประชาชนเพื่อต้านอำนาจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์และความเป็นธรรมต่อประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ่อบัว ซึ่งมีได้เกิดจากชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งในสังคม แต่เป็นการเรียกร้องเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาในเชิงนโยบายอันส่งผลต่อประชาชน แต่ก็มีได้ประสบผลสำเร็จ จึงเกิดการแตกออกของกลุ่ม ช่องว่างของสังคมเริ่มเป็นบริบทที่ทำให้กลุ่มเคลื่อนไหวดังกล่าวเกิดการแตกกลุ่มกัน ระยะเวลาเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้เป้าหมายในการเคลื่อนไหวของคนในพื้นที่มีความแตกต่างกันไป บางส่วนมีความมุ่งหวังให้ภาครัฐสามารถแก้ไขปัญหาทางคืนสิทธิในถิ่นที่อยู่อาศัยของตน บางกลุ่มมุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์และความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ จึงมุ่งเน้นการรวมกลุ่มเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและผลพวงต่อการประกอบอาชีพมากกว่าประเด็นการได้สิทธิในถิ่นที่อยู่อาศัยขึ้นมา

สรุป

ชุมชนบ่อบัวเป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ โดยชุมชนบ่อบัวได้เป็นผู้เช่าอาศัยโดยตรงกับการรถไฟแห่งประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจยุบตัวลง ทำให้การรถไฟแห่งประเทศไทยเกิดการขาดทุน เพื่อเป็นการลดภาระหนี้สินจึงจัดให้มีการประมูลพื้นที่ของการรถไฟแห่งประเทศไทยขึ้นแก่บุคคลภายนอก โดยสถานีรถไฟแปดริ้วเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีการรถไฟแห่งประเทศไทยเปิดให้ประมูลเช่าพื้นที่

ซึ่งห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาได้รับสิทธิจากการชนะประมูลเพื่อถือครองพื้นที่เขต
สถานีรถไฟแปดริ้วทั้งหมด โดยมีอายุสัญญาเพื่อการปลูกสร้างระยะเวลา 5 ปี ตั้งแต่
พ.ศ. 2539 - 2544 ด้วยสิทธิของการถือครอง ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาได้
ทำการขบไล่ชุมชนเพื่อก่อสร้างอาคารพาณิชย์และทำการฟ้องร้องชาวบ้านในพื้นที่
ในข้อหาบุกรุกพื้นที่ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดเป็นการรวมตัวของประชาชนเพื่อเรียกร้องสิทธิ
ในการอยู่อาศัยและเรียกร้องความเป็นธรรมต่อการรถไฟ แต่ไม่เกิดผล จึงได้ยื่นฎีกา
ต่อสำนักพระราชเลขานุการ (รล.) เพื่อขอพระราชทานความเป็นธรรมเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัย
ด้วยเหตุนี้ในวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2539 จึงเกิดการประชุมเพื่อสร้างข้อตกลงร่วมกัน
ระหว่างการรถไฟแห่งประเทศไทยและห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาและชุมชน
ตลาดบ่อบัว ต่อมาเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 ได้มีการยกเลิกสัญญาเช่าของ
การรถไฟแห่งประเทศไทยในพื้นที่สถานีรถไฟแปดริ้วของห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัว
พัฒนาตามฎีกาของสำนักพระราชเลขานุการ (รล.) โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ
ปรับปรุงพื้นที่ ซึ่งให้การรถไฟแห่งประเทศไทยเป็นผู้ดูแลพื้นที่ รวมถึงให้เทศบาลเมือง
ฉะเชิงเทราดูแลความสะดวกและจัดการพื้นที่ของตลาดบ่อบัว โดยมติของการรถไฟ
แห่งประเทศไทยจะทำการแบ่งสรรที่ดินของการรถไฟให้แก่ชาวบ้านในชุมชนบ่อบัว
ได้ทำการเช่าที่ดินเพื่ออยู่อาศัยตามเดิมและทำการพัฒนาที่อยู่อาศัยใหม่ แต่มตินี้มิได้
ถูกดำเนินการ กระทั่ง พ.ศ. 2547 ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาได้เข้ายื่นขอความ
เป็นธรรมเพื่อสิทธิในการเช่าที่ดินต่อ ด้วยเหตุนี้การรถไฟแห่งประเทศไทยจึงมีมติ
ประชุมจากคณะกรรมการ ในวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 อนุมัติให้ห้างหุ้นส่วน
จำกัดบ่อบัวพัฒนาได้สิทธิเช่าที่ดินที่เป็นส่วนเหลือจากเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา โดยแบ่ง
ที่ดินออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ที่อยู่อาศัยชุมชนบ่อบัว 2) ตลาดบ่อบัว 3) เป็นส่วนที่
ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาได้รับสิทธิในการถือครอง โดยในส่วนของ 1 และ 2 เป็น
ส่วนที่เทศบาลเมืองฉะเชิงเทราเป็นผู้ดูแล พร้อมให้ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนา
ชำระเงินค้ำสัญญาเช่าให้ครบถ้วน รวมถึงทำการถอนฟ้องร้องชาวบ้านในพื้นที่ที่อยู่
ในศาลทั้งหมด (ประชาไทย, 2558ก และ 2558ข)

กระทั่งปี พ.ศ. 2557 ห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนา ได้ทำการต่อสัญญาเช่า
ที่ดินของการรถไฟแห่งประเทศไทยในพื้นที่สถานีรถไฟแปดริ้ว ระยะเวลาของสัญญา
จำนวน 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 - 2562 และทำสัญญาเพิ่มเติม คือสัญญาเพื่อทำ
ประโยชน์ระยะเวลา 20 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 - 2592 พร้อมรู้ข้อดีความฟ้องร้อง

ชาวบ้านในพื้นที่ขึ้นมามีอีกครั้ง รวมถึงชมชู้คุกคาม ใช้เครื่องจักรหนักเข้าไปปรับพื้นที่ กัดดินชาวบ้าน จึงเกิดเป็นการรวมตัวขึ้นอีกครั้ง ความรุนแรงของปัญหาในการถือครองสิทธิของห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนาได้ทวีขึ้นโดยมิได้มีที่ท่าจะยอมความแต่อย่างใด ได้มีการใช้ความรุนแรง ชมชู้คุกคาม รวมถึงได้มีกลุ่มที่อ้างตนว่าเป็นผู้แทนมาจากห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนา ได้เข้ามาลอบทำร้ายผู้นำชุมชนในบริเวณของชุมชนตลาดบ่อบัว และได้ทำการขับไล่ประชาชนในพื้นที่ตลาดบ่อบัว เพื่อจะทำการปรับปรุงตลาดสดและเพิ่มค่าเช่าพื้นที่รวมถึงเก็บค่าแรกเข้าอีกด้วย (นายเหลา, สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2560) โดยปัญหาดังกล่าวยังคงยืดเยื้อถึงปัจจุบัน

ปัญหาพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว ด้านโครงสร้างอำนาจหน้าที่ของหน่วยรัฐ ประชาชนมองว่าการรถไฟและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่เข้ามาจัดการดูแลเยียวยา หรือแก้ไขปัญหา เนื่องจากผู้มีอิทธิพลในพื้นที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มนายทุนหรือห้างหุ้นส่วนจำกัดบ่อบัวพัฒนา ที่สามารถกำหนดทิศทางและควบคุมหน่วยงานต่าง ๆ ได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์ และกลุ่มผลักดัน โดยสร้างอิทธิพลเหนืออำนาจรัฐเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ต่อตน กลุ่มตน รวมถึงนโยบายของรัฐให้เอื้อแก่ตนและกลุ่มของตน ในขณะที่ทางเทศบาลกล่าวว่า เหตุที่ไม่สามารถให้บริการตามความต้องการของประชาชนได้อันเนื่องมาจากขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเทศบาล จึงเห็นได้ถึงผลกระทบทางการเมืองของพื้นที่ เป็นผลกระทบที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กระทบต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนและเป็นผลเสียต่อประชาชนในพื้นที่ ด้านสังคม พบว่าประชาชนมีวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยชาวบ้านต้องเรียกร้องต่อหน่วยงานหรือขอผ่อนผันนายทุนในการย้ายที่อยู่อาศัย มีภาระเพิ่มขึ้นจากการเดินทางมาประกอบอาชีพในพื้นที่ ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนมองว่าแตกต่างไปจากเดิมมากเนื่องจากต้องย้ายที่อยู่อาศัย ภาระค่าครองชีพเพิ่มมากขึ้น การเดินทางมายังพื้นที่ยากลำบากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ่อบัวมีลักษณะของความเปราะบางเมืองที่ตื่นตัวอย่างมากต่อการแก้ไขปัญหา แต่เป็นเพียงการตื่นตัวในระยะแรกของการดำเนินการภาคประชาชน สืบเนื่องจากผลของการดำเนินการในช่วงแรกไม่เกิดผลต่อความต้องการของประชาชน จึงส่งผลให้ความตระหนักในสิทธิพลเมืองลดลง ประชาชนมองว่า สิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียมของตนถูกลดทอนลง รวมถึงไม่ได้รับการ

ช่วยเหลือใด ๆ จากหน่วยงานของรัฐ จึงเกิดล้มเลิกของประชาชนในการเข้าร่วมการเคลื่อนไหว แต่ยังคงมีประชาชนอีกส่วนที่ดำเนินกิจกรรมเคลื่อนไหวเช่นเดิม โดยกลุ่มแกนนำในพื้นที่เป็นตัวแทนในการรวมกลุ่ม เรียกร้องต่อหน่วยงานของรัฐ เพื่อขอรับการช่วยเหลือและเยียวยาความเดือดร้อนจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงสามารถมองได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ กล่าวคือ ไม่ผ่านการรับรองทางด้านกฎหมาย เช่น การชุมนุม เป็นลักษณะการมีส่วนร่วมโดยตรงใช้อำนาจของตนตามสิทธิของความเป็นพลเมือง เจตจำนงของการรวมตัวเกิดขึ้นผ่านการใช้สิทธิพลเมือง ขบวนการเคลื่อนไหวมีลักษณะของ New Social Movement โดยเคลื่อนไหวเพื่อต้านอำนาจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์และความเป็นธรรมต่อประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ่อบัว

กระนั้นผลของการเมืองภาคประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ่อบัวก่อให้เกิดการเรียนรู้ของประชาชนในการรวมกลุ่มเพื่อการเรียกร้อง ใช้สิทธิความเป็นพลเมืองของตนเองในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเรียกร้องต่อหน่วยงานต่าง ๆ ใช้สิทธิในการรวมกลุ่มชุมนุมและสมาคมเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเองและกลุ่มของตน รวมทั้งสร้างบ้านมั่นคงและรวมกลุ่มสหกรณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งและจุดยืนในการรวมกลุ่ม แต่กระนั้นการดำเนินการเคลื่อนไหวการเมืองภาคไม่ประสบความสำเร็จดังผลที่ต้องการ ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองภายในพื้นที่ชุมชนยังคงดำเนินต่อไปเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อพื้นที่ชุมชนตลาดบ่อบัว

ทางเทศบาลจำเป็นต้องมีการประชาสัมพันธ์ด้านการปรึกษาปัญหาต่อเทศบาลให้แก่ประชาชนในพื้นที่ให้ได้รับรู้และเข้าใจถึงการทำงาน อำนาจหน้าที่และการเข้าถึงหน่วยงานของรัฐให้แก่ประชาชน รวมถึงอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ให้แก่ประชาชน เพื่อใช้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นด้านการรถไฟแห่งประเทศไทยจำเป็นต้องเยียวยาและให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนในฐานะผู้เสียหายจากการได้รับประโยชน์ของตน รวมถึงอำนวยความสะดวกและดูแลประชาชนอย่างทั่วถึง ด้านนายทุนที่ต้องใช้การประณีประนอมในการไกล่เกลี่ยและจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่ชาวบ้านให้เกิดความลงตัวและเป็นที่ยอมรับทั้งสองฝ่าย

และตัวประชาชนในพื้นที่ที่ต้องยอมรับถึงการเปลี่ยนแปลงและยอมรับการช่วยเหลือจากภาครัฐรวมถึงเชื่อใจในระบบการทำงานของรัฐในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ของตน ทั้งนี้ต้องอาศัยหลักของการมีส่วนร่วมในการเมือง เพื่อเป็นการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานของรัฐอีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะในการดำเนินการศึกษาค้างต่อไป

1. การศึกษาขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของภาครัฐโดยมุ่งเน้นบริบทมุมมองของภาครัฐ จากการศึกษาเรื่องการเมืองภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อนของชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ทำให้เห็นได้ว่ามุมมองของกลุ่มการเมืองภาคประชาชนและมุมมองของภาครัฐมีความแตกต่างกัน ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่าทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการรถไฟแห่งประเทศไทยมีข้อจำกัดในด้านระบบราชการและขอบข่ายอำนาจหน้าที่ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ภาครัฐไม่สามารถช่วยเหลือ บรรเทาหรือแก้ไขปัญหาให้แก่ภาคประชาชนตามที่กลุ่มการเมืองภาคประชาชนคาดหวังไว้ได้

2. จากการศึกษาเรื่องการเมืองภาคประชาชนในการแก้ไขปัญหาพื้นที่ทับซ้อน: กรณีศึกษา ชุมชนตลาดบ่อบัว อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ความสำเร็จของกลุ่มนั้นไม่ได้เป็นผลพวงมาจากภาครัฐเพียงปัจจัยเดียว รูปแบบ โครงสร้างและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มถือเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการรวมกลุ่ม โดยในส่วนนี้หากมีการต่อยอดในการศึกษา เราสามารถใช้การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Study Approach) ในการพิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความล้มเหลว หรือเกิดความสำเร็จในการเคลื่อนไหวภาคประชาชนจากกลุ่มการเมืองภาคประชาชนอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ สินสวัสดิ์. (2527). *จิตวิทยาการเมือง*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉัญฉัช วิภัติภูมิประเทศ. (2556). *ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

นายเหลา (นามสมมติ), สัมภาษณ์ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2560

ประภาส ปันตบแต่ง และ อนุสรณ์ อนุโณ. (2543). *ขบวนการเครือข่ายประมงพื้นบ้านภาคใต้ กรณีศึกษาสมัชชาชาวประมงพื้นบ้านอันดามัน*. การสัมมนาของโครงการเมธีวิจัยอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร “ขบวนการทางสังคม : พลวัตเศรษฐกิจการเมืองไทย พ.ศ. 2543” วันที่ 9-10 ตุลาคม 2543.

ปาริชาติ สังขทิพย์. (2546). *ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากโรงงาน อุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนแหลมฉบังจังหวัดชลบุรี*. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

ภาคภูมิ บุรณบุญย์. (2544). *ผลกระทบของเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ที่มีต่ออุตสาหกรรมเครื่องรับโทรทัศน์ที่จำหน่ายในประเทศไทย*. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

วันชัย วัฒนศิริ. (2546). *ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากการก่อสร้างขยายทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3 (สุขุมวิท) ที่มีต่อ ประชาชน 2 ช้างทาง*. มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.

วิเชียร บุราณรักษ์. (2548). *ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน ศึกษากรณี: กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

วิศิษฐ์ ไทยทอง. (2528). *ผู้นำและสภาวะการเป็นผู้นำ*. ใน พิสมัย พิบุลย์สวัสดิ์, จิตวิทยาสังคมร่วมสมัย. เชียงใหม่ : โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมสำนักพิมพ์สยามศึกษา จำกัด.

วิสุทธิ์ โปธิแทน. (2550). *แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สมพันธ์ เตชะอธิก. (2559). *พลเมืองพื้นชีวาประชาธิปไตย*. การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 18.

สีดา สอนศรี. (2527). *แนวความคิดและทฤษฎีการรวมกลุ่มและภูมิภาคนิยม*. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุภีร์ สมอนา. (2557). *อุปสรรคต่อความสำเร็จของขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านเหมืองแร่อีสาน*. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 10(2).

- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2547). *การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ ปรีณิตติ้ง.
- เสถียร เหลืองอร่าม. (2527). รายงานผลการวิจัยเรื่อง *บทบาทของโครงการสร้างงานในชนบทที่มีผลกระทบต่อทางด้านเศรษฐกิจและสังคม 2524*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อัสนัน คูมาลี และ จันทนา สุทธิจารี. (2555). *ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลอ่าวปัตตานีกรณีศึกษากลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวปัตตานี*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.